

Διπλό Νόμισμα για την Ελλάδα;

Στο τελευταίο τεύχος (No. 70, 19.02.2015) του περιοδικού «Real-World Economics Review» (της World Economics Association (WEA)) δημοσιεύτηκε αξιόλογο άρθρο του Καθηγητή Οικονομικών Claude Hillinger, με τίτλο: «From TEXIT to GREXIT? – Quo vadis hellas?» (<https://rwer.wordpress.com/comments-on-rwer-issue-no-70/>).

Προτού παραθέσουμε το κείμενο, σε μετάφραση της Αριάδνης Αλαβάνου, απαιτείται ένας σύντομος σχολιασμός: Χωρίς να συμφωνούμε με κάθε πτυχή του, θεωρούμε ότι το άρθρο προάγει τον προβληματισμό, διότι περιέχει ενδιαφέρουσες προτάσεις και σκέψεις, ενώ χαρακτηρίζεται από σαφήνεια. Κομβική πρότασή του είναι αυτή περί έκδοσης-εισαγωγής, από την ελληνική κυβέρνηση, δευτέρου νομίσματος, της «δραχμής», η οποία θα χρησιμοποιείται μόνον για (α) εγχώριες πληρωμές, και (β) δαπάνες (όχι για δανεισμό μέσω του τραπεζικού συστήματος). Η συμβολή της δραχμής φαίνεται να συνίσταται στην τόνωση της ενεργού ζήτησης, με «αιχμή» τη νομισματική χρηματοδότηση («κόψιμο χρήματος») δημοσίων ελλειμμάτων. Ακόμα και αν αγνοήσουμε εκείνα τα ζητήματα, τα οποία προκύπτουν από την «παράλληλη» κυκλοφορία νομισμάτων (ας ανακαλέσουμε τον «νόμο των Αριστοφάνη-Greshman»), καθώς και το γεγονός ότι η προτεινόμενη εισαγωγή νομίσματος δεν αγγίζει το πρωτεύον πρόβλημα διόρθωσης της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, παραμένει το εξής: Εάν η δραχμή αποκτήσει αξιοπιστία, ως μέσο συναλλαγών, και, ταυτοχρόνως, η ισοτιμία της ως προς το ευρώ παραμένει σταθερή, τότε θα είναι ως εάν να υπάρχει ένα, και μοναδικό, νόμισμα (το ευρώ) και όχι δύο (ευρώ-δραχμή). Ταυτοχρόνως, ποσοστό της συνολικά κυκλοφορούσας ποσότητας αυτού του νομίσματος όχι μόνον θα ρυθμίζεται από τις ελληνικές αρχές, αλλά και θα χρησιμοποιείται από αυτές (και) για τη χρηματοδότηση δημοσιονομικών ελλειμμάτων. Αυτό, όμως, αντιβαίνει στις Ευρωζωνικές διατάξεις. Το τελικό συμπέρασμά μας είναι, λοιπόν, ότι η κομβική πρόταση του άρθρου είναι αντιφατική υπό την ακόλουθη έννοια: Εάν η εισαγωγή διπλού νομίσματος αποδειχθεί λειτουργική, τότε θα είναι έκνομη, ενώ εάν αποδειχθεί μη λειτουργική, τότε θα έχει μόνον αρνητικές επιπτώσεις.

Όπως έχουμε εξηγήσει, σε άλλες περιστάσεις (αν και θα χρειαστεί να επανέλθουμε στο επόμενο διάστημα), ο Θεμελιώδης Οικονομικός Νόμος της Ευρωζώνης είναι η ύπαρξη ενός διεθνικώς ενιαίου λόγου μισθών-παραγωγικότητας εργασίας ανά κλάδο παραγωγής ή, σε μαρξικούς όρους, ενός ενιαίου ποσοστού εκμετάλλευσης των εργαζομένων (ανά είδος εργασιακής δύναμης). Αυτός ο Νόμος διέπει και την Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά με την τροποποίηση που απορρέει, βασικά, από την όποια (μάλλον στενή) δυνατότητα κύμανσης των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Οι χώρες που ευθυγραμμίζονται με αυτόν τον Νόμο έχουν επίπεδα κλαδικών μισθών ακριβώς αντίστοιχα με τα

κλαδικά επίπεδα της παραγωγικότητάς τους, ενώ εκείνες που δεν ευθυγραμμίζονται εισέρχονται σε ένα κύκλο εξωτερικών ελλειμμάτων, δημοσίων ελλειμμάτων και, τελικά, ύφεσης, έως ότου επαν-ευθυγραμμιστούν διαμέσου της μείωσης των μισθών ή/και της αύξησης της παραγωγικότητάς τους (το κατά σειρά δεύτερο είναι πολύ λιγότερο πιθανό, για το μάλλον μεγάλο πλήθος των επιχειρήσεων, σε συνθήκες πλήρους έκθεσης στον διεθνή ανταγωνισμό). Οι χώρες και οι κοινωνικές τάξεις των οποίων τα συμφέροντα βρίσκονται σε αντίθεση με τον Θεμελιώδη Οικονομικό Νόμο της Ευρωζώνης, δεν είναι σε θέση να τον μεταβάλλουν, ό,τι και εάν επιθυμούν, μέσω διαφόρων μηχανεύσεων, τεχνασμάτων και θεαμάτων διαπραγματεύσεως. Για αυτές, επομένως, μόνον μία λύση υπάρχει: η συντεταγμένη, καταρχήν εθνική, έξοδος. Τότε, και μόνον τότε, θα μπορούσαν να ενεργοποιήσουν κάθε αναγκαίο για την ανασυγκρότηση της παραγωγικής βάσης και την επιτάχυνση της κυκλοφορίας των αγαθών και υπηρεσιών μέσω, περιλαμβανομένων, εάν προκριθούν, και ορισμένων μέσων έκτακτης ανάγκης, όπως εκείνο της έκδοσης «χρήματος με ημερομηνία λήξης».

Η Οικονομική Επιτροπή του Σχεδίου Β, 25.02.2015

Από το TRIXIT στο GREXIT; – *Quo vadis Ελλάς;*

Claude Hillinger, hillinger@lmu.de

Έχουν περάσει δύο εβδομάδες έντονου πολιτικού δράματος και ψυχαγωγικού θεάματος από την εκλογική νίκη του Σύριζα. Με τη μεθόδευση του TRIXIT, της όχι και τόσο εκούσιας εξόδου της τρόικας ως εποπτεύοντος οργάνου της διαδικασίας των ελληνικών μεταρρυθμίσεων, ο Σύριζα σηματοδότησε την έναρξη μιας νέας εποχής, όχι μόνο για την Ελλάδα, αλλά συνολικά για την Ευρώπη. Ακολούθησαν υπερβολικές απαιτήσεις – μείωση του χρέους ώστε να μπορέσει η Ελλάδα να πάρει μια ανάσα και ένα νέο Σχέδιο Μάρσαλ για το Νότο της Ευρώπης, που επρόκειτο να αποκληθεί «Σχέδιο Μέρκελ». Όπως ήταν αναμενόμενο, με δεδομένη την αδύναμη διαπραγματευτική τους θέση, ο πρωθυπουργός Τσίπρας και ο υπουργός Οικονομικών Βαρουφάκης επέστρεψαν από τη θεατρική περιοδεία τους με άδεια χέρια. Η αρχική ευφορία μεγάλου μέρους των Ελλήνων ψηφοφόρων μετατρέπεται σε απογοήτευση. Είναι εκπληκτικό το ότι ο θεωρητικός των παιγνίων Βαρουφάκης πλανήθηκε σε τέτοιο βαθμό σχετικά με τη διαπραγματευτική του ισχύ.

Γενικά, η παρείσφρηση της πραγματικότητας στη φαντασίωση προκαλεί σοκ, αλλά αυτό το σοκ μπορεί να είναι θεραπευτικό εάν οδηγήσει σε μια έξυπνη και ρεαλιστική αντίδραση. Είναι αλήθεια ότι η κατάσταση στην Ελλάδα είναι κακή, αλλά ήδη βελτιώνεται. Το πρωτογενές πλεόνασμα του προϋπολο-

γισμού, εκτός πληρωμών των τόκων, είναι θετικό όπως και οι τρέχουσες συναλλαγές. Ελαφρά θετικός ήταν, επίσης, το 2014 ο ρυθμός της οικονομικής μεγέθυνσης. Αν ο Σύριζα αποδειχθεί ότι είναι έστω και κατά το ήμισυ τόσο καλός στο να κυβερνά όσο αποδείχθηκε ότι είναι στο ψυχαγωγικό θέαμα, τότε η ελληνική οικονομία θα εξακολουθήσει να βελτιώνεται. Μ' αυτά τα δεδομένα, συν την εντυπωσιακή εκλογική του νίκη, μόνο αν κάνει μερικά πολύ μεγάλα λάθη ο Σύριζα θα αντιμετωπίσει σοβαρές δυσκολίες σύντομα.

Λοιπόν, τι θα έπρεπε να κάνει τώρα ο Σύριζα; Τελικά θα κριθεί από τις επιδόσεις του σε τρεις ευρείες περιοχές: 1. Στις μεταρρυθμίσεις σε όλους τους τομείς της ελληνικής κοινωνίας. 2. Στο αν θα βγάλει όσο το δυνατόν πιο γρήγορα την ελληνική οικονομία από την ύφεση. 3. Στο αν θα βρει μια μακροπρόθεσμη λύση για το πρόβλημα του χρέους. Οι δύο πρώτοι τομείς απαιτούν άμεση προσοχή, το τρίτο πρόβλημα μπορεί να αντιμετωπιστεί μόνο αφού έχει σημειωθεί ουσιαστική πρόοδος στους δύο πρώτους τομείς.

1. Μεταρρυθμίσεις: Όταν σε μια κοινωνία οργιάζουν επί δεκαετίες ή ακόμη και επί πολλές γενιές η διαφθορά και οι πελατειακές σχέσεις, τότε μια επιτυχής πολιτική μεταρρυθμίσεων πρέπει να επικεντρώνεται στην επίτευξη του πιο εφικτού στόχου, δηλαδή σ' εκείνες τις μεταρρυθμίσεις που μπορούν να πραγματοποιηθούν πιο εύκολα και αποδίδουν τα μέγιστα οφέλη. Σχεδόν κορυφαία σ' αυτόν τον κατάλογο και σύμφωνη με τις προεκλογικές υποσχέσεις του Σύριζα θα ήταν η επαναστατική ιδέα της συλλογής φόρων και από τους πλούσιους. Αυτή και άλλες σημαντικές μεταρρυθμίσεις συγκαταλέγονται στις μεταρρυθμίσεις που απαιτούσε και η τρόικα. Όμως, ο Σύριζα έχει δίκιο που απορρίπτει τις επιβαλλόμενες από την τρόικα “μεταρρυθμίσεις” που βασίζονται περισσότερο στην ιδεολογία παρά στα υγιή οικονομικά. Λέγοντας αυτό, έχουμε κατά νου τη γενικευμένη ιδιωτικοποίηση που δεν είχε πουθενά τα αποτελέσματα τα οποία προδίκιζαν όσοι την υπερασπίζονταν. Ορθά τη σταματά ο Σύριζα. Καθώς οι μεταρρυθμίσεις θα εκπληρώνονται με επιτυχία και τα οφέλη τους θα γίνονται ορατά, η στάση του πληθυσμού θα αλλάζει και περαιτέρω μεταρρυθμίσεις θα πραγματοποιούνται πιο εύκολα.

2. Τερματισμός της λιτότητας: Ήταν η πιο σημαντική προεκλογική υπόσχεση του Σύριζα. Ήθελε να την επιτύχει μέσω της γενναιόδωρης βοήθειας των πιστωτριών χωρών και της τρόικας, αλλά αυτή η βοήθεια δεν πρόκειται να δοθεί. Τι μπορεί να γίνει λοιπόν; Πρόσφατα, πρότεινα να εκδώσει η Ελλάδα ένα δεύτερο νόμισμα που θα είναι εξ ολοκλήρου υπό τον έλεγχό της, με το οποίο θα μπορούσε να δημιουργήσει πρόσθετη ζήτηση και έτσι να αναθερμάνει την οικονομία. [1]

Επαναλαμβάνω αυτή την πρόταση εδώ, με κάποιες μικρές αλλαγές, μία εκ των οποίων είναι ότι θα αποκαλώ πλέον αυτό το νόμισμα «δραχμή» και όχι «ελληνικό ευρώ (Geuro)» για να εκφράζει την ελληνική υπερηφάνεια και ανεξαρτησία. Επίσης θα πραγματευτώ ορισμένα από τα πιο ενδιαφέροντα σχόλια που έλαβα.

3. Ένα δεύτερο νόμισμα για την Ελλάδα

Η πρότασή μου

Η ελληνική κυβέρνηση θα έπρεπε να δημιουργήσει ένα *δεύτερο νόμισμα*, τη *δραχμή*. Η δραχμή θα ήταν επίσημο χρήμα ίδιας αξίας με το ευρώ, *αλλά μόνο για εγχώριες πληρωμές*. Οποιαδήποτε πληρωμή, είτε στον ιδιωτικό τομέα, είτε στο κράτος, π.χ. φόροι ή εισφορές, θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί με ευρώ, δραχμές ή με το συνδυασμό των δύο.

Η κυβέρνηση θα άρχιζε να πραγματοποιεί όλες τις πληρωμές, μισθούς, μεταβιβάσεις κ.λπ., με ένα συνδυασμό των δύο νομισμάτων. Επί παραδείγματι, θα μπορούσε να ορίσει μια αναλογία: 80% ευρώ, 20% δραχμή. Βάσει του παραδείγματος, χωρίς καμιά άλλη βοήθεια από την ΕΕ, η ελληνική κυβέρνηση θα μπορούσε να αυξήσει τις δαπάνες της κατά 20%.

Η κυβέρνηση θα έδινε εντολή στις τράπεζες να ανοίξουν ένα λογαριασμό σε δραχμές παράλληλο κάθε λογαριασμού σε ευρώ, έτσι ώστε να μπορεί να χρησιμοποιείται ελεύθερα η δραχμή στις μέσω τραπεζικού συστήματος πληρωμές. Χωρίς όμως να υποχρεούνται οι τράπεζες να αλλάζουν ευρώ με δραχμές. Επίσης, θα έπρεπε να απαγορευτεί στις τράπεζες να δίνουν δάνεια σε δραχμές, ώστε να μην προκληθεί πρόσθετη αστάθεια λόγω της πιθανής μη εξυπηρέτησης των δανείων σε δραχμές. Ο εκάστοτε κάτοχος της κάθε δραχμής θα τη δαπανούσε, δημιουργώντας πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα μέχρι τελικά η δραχμή να επιστρέψει στο κράτος με τη μορφή των φόρων ή των εισφορών.

Βάσει της πρότασής μου, η ελληνική κυβέρνηση θα μπορούσε γρήγορα και πολύ ουσιαστικά να αυξήσει την εγχώρια ζήτηση, κάτι που αποτελούσε μία από τις βασικές προεκλογικές της υποσχέσεις, και θα το έκανε χωρίς να χρειάζεται καμιά συμφωνία εκ μέρους κάποιας εξωτερικής Αρχής.

Μπορώ να διακρίνω περαιτέρω μακροπρόθεσμα οφέλη από ένα τέτοιο σύστημα, όχι μόνο για την Ελλάδα, αλλά για όλες τις χώρες της Ευρωζώνης. Η δημιουργία του ευρώ ήταν λάθος, αλλά η εγκατάλειψή του σήμερα θα είχε μεγάλο κόστος τόσο στο πραγματικό όσο και στο ψυχολογικό επίπεδο. Με την πρότασή μου, το ευρώ θα μπορούσε να διατηρηθεί, ενώ ταυτόχρονα θα δινόταν στις μεμονωμένες χώρες η δυνατότητα μιας ευέλικτης αντικυκλικής δημοσιονομικής πολιτικής, μια δυνατότητα που τώρα τη στερούνται.

Σχόλια που έλαβα

Ένα πολύ ενδιαφέρον σχόλιο ήρθε από τον Avner Offer [ιστορικός της οικονομίας στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης]. Το παραθέτω: «Η Βρετανία, ανάμεσα στο 1914 και το 1928, υιοθέτησε ένα σύστημα διπλού νομίσματος, στο πλαίσιο του οποίου κυκλοφορούσαν απεριόριστα τραπεζογραμμάτια του υπουργείου Οικονομικών μαζί με αυτά της Τράπεζας της Αγγλίας. Δεν είναι ακριβώς ίδιο με την πρόταση, αλλά παρόμοιο ως προς το ότι η έκδοση τραπεζογραμμάτων του υπουργείου έδωσε τη δυνατότητα να αυξηθεί κατά πολύ η προσφορά χρήματος κατά παρέκκλιση της υφιστάμενης νομοθεσίας». Η Τράπεζα της Αγγλίας υπόκειτο στον κανόνα του χρυσού, συνεπώς ο όγκος του χρήματος που εξέδιδε δεν καθοριζόταν από το κράτος. Όταν ξέσπασε ο πόλεμος, το καλοκαίρι του 1914, η κυβέρνηση είχε μεγάλη ανάγκη από κονδύλια προκειμένου να προετοιμαστεί για έναν ολοκληρωτικό πόλεμο. Έτσι εξέδωσε τραπεζογραμμάτια του υπουργείου Οικονομικών μη υποκείμενα στον κανόνα του χρυσού και τα κατέστησε επίσημο χρήμα.

Το πρόβλημα που αντιμετώπισε η Αγγλία πριν από έναν αιώνα και το πρόβλημα που αντιμετωπίζει σήμερα η Ελλάδα είναι αρκετά όμοια, μόνο που οι δαπάνες της Ελλάδας περιορίζονται από τη λειψή γενναιοδωρία των δωρητριών χωρών και όχι από τον κανόνα του χρυσού. Η πρότασή μου είναι επίσης παρόμοια με τη λύση που έδωσε η Αγγλία το 1914: εάν δεν μπορείς να κάνεις επέκταση του νομίσματος που έχεις, εκδίδεις και άλλο νόμισμα!

Ο Trond Andresen υποστηρίζει εδώ και αρκετό καιρό ένα σύστημα πληρωμών βασισμένο στα κινητά τηλέφωνα, παρόμοιο με τα συστήματα που υπάρχουν σε κάποιες αφρικανικές και λατινοαμερικανικές χώρες. Όλοι οι μετέχοντες θα είχαν έναν λογαριασμό στην κεντρική τράπεζα και οι πληρωμές θα γίνονταν από τον έναν λογαριασμό στον άλλον με sms. Ανάμεσα στα πλεονεκτήματα του συστήματος πληρωμών μέσω κινητών που παραθέτει ο Andresen είναι και το ακόλουθο: «Είναι σχεδόν αδύνατον να υπάρξει μαύρη οικονομία σε κινητά δολάρια. Το ίδιο ισχύει και για την φοροαποφυγή. Το έξυπνο λογισμικό μπορεί να παρακολουθεί τις συναλλαγές όλο το 24ωρο καθημερινά και να εντοπίζει τους χειριστές όταν εμφανίζονται ύποπτα στοιχεία. Το ότι οι χρήστες έχουν επίγνωση αυτής της τεχνολογικής δυνατότητας συνεπάγεται ότι η απειλή είναι αξιόπιστη, συνεπώς θα αποφεύγουν τέτοιες πράξεις σε μεγάλο βαθμό».[2] Όντως, αυτό το σύστημα έχει πλεονέκτημα, όμως επιθυμούμε να δώσουμε στον Μεγάλο Αδελφό τόσο απόλυτο έλεγχο;

Μια μακροπρόθεσμη λύση για το ελληνικό χρέος

Ζούμε σε μια εποχή αυξανόμενης ανισότητας εισοδήματος και πλούτου, αυξανόμενων ιδιωτικών και δημόσιων χρεών και αυξημένης χρηματοπιστωτικής αστάθειας. Όλα αυτά σχετίζονται. Η σχέση ανάμεσα στους πιστωτές και τους οφειλέτες είναι ασύμμετρη, ενώ η ισχύς συσσωρεύεται συνήθως στην πλευρά

των πιστωτών. Το να εξεταστούν όλες αυτές οι πτυχές σε σχέση με το ελληνικό χρέος ξεπερνά κατά πολύ το εύρος του παρόντος άρθρου. Θα κάνω απλώς ορισμένες παρατηρήσεις.

Είναι το ελληνικό χρέος βιώσιμο; Ο Lorenzo Bini Smaghi [3] υποστηρίζει, πειστικά κατά τη γνώμη μου, ότι είναι. Όμως, δεν είναι μόνο αυτό το θέμα, μπορεί να υπάρχουν επίσης επιχειρήματα τόσο ηθικά όσο και οικονομικά για τη μείωσή του. Ο Σύριζα ήθελε μια άμεση μείωση του χρέους, αλλά η διαπραγματευτική του θέση ήταν πολύ αδύναμη για να το πετύχει. Ωστόσο, αν ο Σύριζα κυβερνήσει ορθά τα επόμενα χρόνια, εφαρμόσει μεταρρυθμίσεις, δημιουργήσει οικονομική μεγέθυνση και οδηγήσει την οικονομία κοντά το επίπεδο της πλήρους απασχόλησης, η διαπραγματευτική του θέση θα βελτιωθεί. Θα ήταν πολύ πιο βοηθητικό αν υιοθετούσε τη δραχμή ως δεύτερο νόμισμα που θα μπορούσε εύκολα να αναλάβει το ρόλο του νόμιμου χρήματος. Η έξοδος της Ελλάδας από το ευρώ θα γινόταν μια αξιόπιστη απειλή. Άλλα αριστερά κόμματα όπως το ισπανικό Podemos, θα αναλάμβαναν ίσως την κυβερνητική εξουσία και θα ερχόταν ο χρόνος για μια γενική συζήτηση περί χρέους στη ζώνη του ευρώ και τι θα ήταν καλύτερο να γίνει για την αντιμετώπισή του.

Σημειώσεις

[1]. <https://rwer.wordpress.com/2015/01/29/greece-keep-the-euro-add-the-geuro/>

[2]. Για το επιχείρημα του Andersen:

http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/econ/mobiledollars.pdf, και
http://www.itk.ntnu.no/ansatte/Andresen_Trond/articles/sammelpublikation_parallelw%C3%A4hrung.pdf

[3]. <http://blogs.ft.com/the-exchange/2015/01/12/lorenzo-bini-smaghi-is-greeces-debt-really-so-unsustainable/>